

УДК 368.025-027.45

Матвійчук Л. О.

Хмельницький національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Розглянуто економічну сутність фінансової безпеки страхової компанії в сучасних умовах господарювання та запропоновано власний підхід до визначення даної категорії. Визначено внутрішні та зовнішні загрози, які здійснюють вплив на рівень фінансової безпеки страховика.

Ключові слова: фінансова безпека, загрози, страхова компанія.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання, які супроводжуються кризовими явищами у світовій економіці, дефіцитом ресурсів, посиленням конкуренції та характеризуються трансформаційними і глобалізаційними процесами суттєво ускладнюються умови господарювання як вітчизняних, так і зарубіжних страхових компаній. Саме це зумовлює потребу у розробці прогресивних способів та методів управління страховими компаніями, при яких зміна чинників навколишнього середовища суттєво не впливала б на їх економічну діяльність. Недостатня увага до ролі та місця фінансової безпеки в системі управління страховою компанією призводить до виникнення кризових явищ, зменшення рівня ліквідності та платоспроможності страховика, ускладнює процес прийняття ефективних управлінських рішень та не дозволяє забезпечити відповідний рівень їх економічного зростання. З огляду на це, актуальними стають наукові дослідження щодо розробки та впровадження ефективної системи управління фінансовою безпекою страховика, яка дозволить реалізувати комплекс заходів, спрямованих на захист їх фінансових інтересів від внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом зацікавленість вітчизняних фахівців проблемами фінансової безпеки страхових компаній помітно збільшилась, і це об'єктивна необхідність, яка зумовлена, насамперед, характером страхових відносин, заснованих на категорії ризику, а також участю страховиків одночасно в страховій, фінансовій та інвестиційній діяльності. Проте, в Україні комплексним дослідженням даного питання практично не займаються, приділяючи основну увагу проблемам фінансової безпеки держави та економічної безпеки підприємства. Окремі аспекти теоретико-методологічного обґрунтування сутності фінансової безпеки страхових компаній розглядаються у працях таких науковців, як О. І. Барановський, С. С. Осадець, В. Д. Базилевич, О. О. Гаманкова, Ю. В. Панков, А. М. Єрмошенко та інших. Проте, результати проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити потреби теорії і практики, а тому питання сутності, значення та основних характеристик фінансової безпеки страховиків потребують подальшого наукового дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових публікацій доводить, що на сьогодні актуальними питаннями є визначення змісту поняття «фінансової безпеки страхової компанії», уточнення та розвиток теоретичних положень та розкриття основних характеристик фінансової безпеки страховика.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення змісту поняття «фінансова безпека страхової компанії», розробка авторського підходу до трактування даного поняття, а також визначення

сутнісних характеристик фінансової безпеки страховика та розгляд внутрішніх та зовнішніх загроз, які здійснюють вплив на рівень фінансової безпеки страховика.

Виклад основного матеріалу. Сучасне становище на страховому ринку характеризується стрімкими темпами зростання та загостренням конкурентної боротьби між страховими організаціями. Сьогодні ефективна діяльність страхової компанії насамперед пов'язана зі спроможністю страховика уникати та протидіяти негативним проявам зовнішніх і внутрішніх ризиків їх діяльності. В умовах швидкої зміни кон'юнктури страхового ринку, системних проблем у банківській сфері, зниження ділової активності господарюючих суб'єктів, проблем на світових фінансових ринках та в умовах обмеженості фінансових ресурсів надзвичайно важливим завданням для страховика є створення системи забезпечення фінансової безпеки, яка сприятиме мінімізації впливу негативних факторів та стане запорукою ефективного функціонування страхової компанії [1, с. 33].

В економічній літературі питанням фінансової безпеки страховика не приділяється достатньої уваги, частково це можна пояснити тим, що багато питань фінансової безпеки знаходять своє відображення при розробці фінансової політики страхових компаній, а також підміною понять, оскільки ряд дослідників ототожнюють поняття «фінансова безпека» та «фінансова стійкість» страховика і розглядають останнє, нівелюючи сутнісні характеристики і особливості фінансової безпеки.

На нашу думку, фінансова безпека є ширшим поняттям, ніж фінансова стійкість, фінансова надійність і платоспроможність. Ряд науковців вважають, що без відповідного безпечного стану страхової компанії не можна говорити про її фінансово стійкий та платоспроможний стан. Однак, на наш погляд, таке твердження є досить дискусійним, оскільки страхова компанія може бути платоспроможною у короткостроковому періоді та фінансово стійкою у середньостроковому, не досягаючи безпечного рівня функціонування у довгостроковому періоді. Дійсно, фінансова стійкість та платоспроможність страховика мають значний вплив на її фінансову безпеку, однак це різні за змістом і суттю поняття. Саме тому поняття фінансової безпеки страховика має право на самостійне існування і дослідження як окрема категорія.

У сучасній літературі фінансова безпека страхової компанії трактується неоднозначно, а тому доцільним є аналіз існуючих точок зору. Так, О. І. Барановський у своїх дослідженнях розглядає фінансову безпеку ринку страхових послуг в цілому, і конкретної страхової організації зокрема, як такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити

ефективне функціонування [2, с. 559]. На наш погляд, таке трактування фінансової безпеки значно звужує дане поняття і не дозволяє розкрити його сутнісні характеристики, оскільки зводить його лише до забезпеченості фінансовими ресурсами та не враховує динамічність категорії, вплив ризиків, загроз та небезпек на діяльність страховика.

В. Д. Базилевич трактує фінансову безпеку як здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юнктурі [3, с. 479]. Ми вважаємо, що дане визначення не враховує особливостей фінансової безпеки страховика, а лише констатує сутність страхової діяльності, яка полягає у наданні страхового захисту страхувальникам, формуванні страхових резервів, управлінні ними та виплаті страхових відшкодувань у разі настання страхових випадків.

О. О. Рубан фінансову безпеку страхової компанії розглядає як інтегральну характеристику успішного функціонування страхової компанії, що включає ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість та характеризує фінансовий стан страхової компанії у довгостроковому періоді [1, с. 42]. На нашу думку, твердження, що фінансова безпека характеризує фінансовий стан страхової компанії у довгостроковому періоді є помилковим, оскільки, по-перше, фінансова безпека є значно ширшим поняттям, аніж фінансовий стан, а, по-друге, може визначатися як в поточному періоді, так і довгостроковому періоді.

Ю. В. Панков визначає фінансову безпеку як такий стан фінансів страхової компанії, за якого показники, що його характеризують, не перевищують припустимих меж, забезпечуючи не тільки нормативне, але й ефективне і доцільне функціонування страховика [4, с. 125]. На наш погляд, таке трактування фінансової безпеки є досить вузьким та розмитим, оскільки зводиться до обсягу фінансових ресурсів страховика та містить незрозумілі елементи, як то припустимі межі та нормативні показники (автор не наводить показників та не визначає їх межі та нормативні значення і не пояснює що це за стан, який окрім нормативних показників свідчить про ефективне і доцільне функціонування страховика).

Спираючись на аналіз сутності поняття «фінансова безпека страхової організації», А. М. Єрмошенко вважає за необхідне розуміти під цим поняттям такий її фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток страхової організації в поточному та наступних періодах [5]. Ми вважаємо, що трактування фінансової безпеки як фінансового стану страховика є неправомірним, оскільки відповідно до нормативно-правових документів фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства, що не відображає сутності фінансової безпеки.

З наведених визначень поняття «фінансової безпеки страхової компанії» можна зробити висновок, що деякі автори не розкривають повною мірою сутність цього поняття, узагальнення результатів сучасних досліджень у даному напрямку вказує на відсутність єдиної точки зору стосовно сутності фінансової безпеки страховика. Автори

трактують дане поняття досить обмежено, в переважній більшості зводячи його або до фінансового стану страхової компанії, або до фінансових ресурсів страховика.

Розглянуті визначення фінансової безпеки страхової компанії є статичними, тобто незмінними, оскільки стан – це усвідомлення певного результату, оцінки фінансової стійкості та фінансово-економічних можливостей страховика у конкретний момент часу, на основі яких можна визначити рівень його безпеки. Однак вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на страхову компанію в будь-який момент та циклічність економічних процесів визначає можливі зміни в процесі його діяльності, що і визначає динамічність цього поняття. Саме тому, ми вважаємо за доцільне розглядати фінансову безпеку страховика не як стан страхової компанії, а як процес досягнення певного стану страхової компанії, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, оптимальною структурою джерел фінансування, забезпеченням раціонального управління страховими резервами, своєчасним виконання страхових зобов'язань та дозволяє страховику продуктивно функціонувати у теперішньому і майбутніх періодах.

Забезпечення фінансової безпеки передбачає своєчасне виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту інтересів страховика, максимізацію його ринкової вартості, за умови, що примноження капіталу власників страхової компанії має відбуватися з одностороннім задоволенням потреб страхувальників.

Об'єктом фінансової безпеки страховика є його фінансова діяльність, безпеку якої необхідно забезпечити. Суб'єктом фінансової безпеки є керівництво підприємства і його персонал. Предметом фінансової безпеки підприємства є діяльність суб'єктів фінансової безпеки як реалізація принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, яка спрямована на об'єкти фінансової безпеки [6, с. 66].

Особливості страхової компанії обумовлюються характерними рисами об'єктів управління фінансовою безпекою, до яких віднесено: страховий тариф, страхові резерви, власні кошти, страховий портфель, перестраховання, інвестиційну діяльність, кінцевий фінансовий результат.

Найважливішою вихідною передумовою формування системи фінансової безпеки страхової компанії є ідентифікація загроз. Від того, наскільки точно і повно визначений перелік загроз, що впливають на її складові, рівень інтенсивності їх прояву і можливого збитку, залежить ефективність побудови всієї системи фінансової безпеки страховика.

У більшості випадків внутрішні загрози на страховому ринку виникають внаслідок неефективного фінансового менеджменту в межах страхових компаній, зокрема, неврівноваженої тарифної політики і незбалансованого розміщення страхових резервів за напрямками і термінами. Так, допущення помилок при розрахунку тарифної ставки може призвести до втрати конкурентних переваг компанії на ринку внаслідок необґрунтованого завищення (заниження) розміру страхової премії.

До зовнішніх загроз відносяться дії, явища або процеси, що не залежать від діяльності страхової компанії. Так, для сучасного етапу розвитку світової економіки актуальними стають валютні та боргові кризи, обвали на фондових ринках роз-

винених країн світу, що спричиняють зниження платоспроможності та банкрутства фінансових установ в цілому та страхових компаній зокрема. Також досить значний вплив на рівень фінансової безпеки страховика має відтік капіталу за кордон, недосконалість законодавчої бази, недосконала грошово-кредитна політика НБУ та погіршення інвестиційного клімату України.

Висновки і пропозиції. Уточнення сутності й місця фінансової безпеки страхової компанії, визначення основних загроз діяльності інститутів страхового ринку мають важливе значення для

прийняття раціональних та обґрунтованих управлінських рішень та забезпечення ефективного функціонування страховиків та є основою для розроблення ними стратегічних цілей та вибору шляхів їх досягнення. З метою побудови ефективної системи управління фінансовою безпекою страхових компаній необхідно дослідити існуючі методи оцінки рівня фінансової безпеки страхових компаній та розробити й обґрунтувати структуру механізму забезпечення фінансової безпеки страхових організацій, що і стало об'єктом наших подальших досліджень.

Список літератури:

1. Рубан О. О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану / О. О. Рубан // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – 2011. – № 33. – С. 33-42.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): Монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг. – екон. ун-т., 2004. – 759 с.
3. Страхування: підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
4. Панков Ю. В. Финансовая безопасность страховщика как атрибут страховой культуры / Ю. В. Панков // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://samlib.ru/p/pankow_j_w/financialdoc.shtml
5. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Анастасія Миколаївна Єрмошенко; [Київ. нац. торгов.-екон. у-т]. – Київ, 2006. – 20 с.
6. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – К. – 2003. – № 8. – С. 65-67

Матвійчук Л. О.

Хмельницький національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

Резюме

Рассмотрена экономическая сущность финансовой безопасности страховой компании в современных условиях хозяйствования и предложено собственный подход к определению данной категории. Определены внутренние и внешние угрозы, оказывающие влияние на уровень финансовой безопасности страховщика.

Ключевые слова: финансовая безопасность, угрозы, страховая компания.

Matviychuk L. O.

Khmelnytsky National University

CONCEPTUAL ASPECTS OF FINANCIAL SECURITY OF INSURANCE COMPANIES

Summary

The author outlines economic nature of financial security of an insurance company in the current economic conditions and suggests an alternative approach to the definition of this category. Internal and external risk factors that may have a negative impact on the level of financial security of an insurer are defined.

Key words: financial security, risks, insurance company.